

รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 9 เรื่อง “พุทธวิธี และวิถีครูบา กับการแก้ปัญหาวิกฤติโลก”
(The Buddhist and Kruba Methods to Solve the World Crisis) วันที่ 25 มีนาคม 2566

คุณลักษณะของบัณฑิตศึกษารัฐประศาสนศรัยยุคใหม่

Characteristics of Modern Public Administration Graduates

พระครูปลัดวัชรพงษ์ วชิรปณโณ,ผศ.ดร. Phra Khru Palad Watcharaphong Wachirapanyo,

Asst. Prof. Dr.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

tor.plongkhun@gmail.com

บทคัดย่อ

รัฐประศาสนศาสตร์เป็นศาสตร์ว่าด้านการบริหารจัดการทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีทั้งศาสตร์และศิลป์อยู่ในตัวเองอาจกล่าวได้ว่า รัฐประศาสนศาสตร์มักจะอยู่ในทุกอณูทางกิจกรรมการบริหารจัดการทุกส่วนงานในโลกปัจจุบันจะล้มเหลวหรือประสบความสำเร็จก็เพราะศาสตร์การบริหารนั่นเอง ทำให้ศาสตร์นี้ได้รับความสนใจอย่างมากในโลกและประเทศไทย เพราะสามารถนำศาสตร์ต่าง ๆ เข้ามาบูรณาการจนสามารถสร้างอัตลักษณ์ที่แตกต่างไปจากศาสตร์อื่น ๆ ได้อย่างชัดเจน ซึ่งประเทศไทยได้แยกรัฐประศาสนศาสตร์ไว้หลายสาขาที่สามารถเรียกชื่อแทนกันได้ เช่น การบริหารการพัฒนา บริหารศาสตร์ การบริหารภาครัฐและเอกชน นโยบายศาสตร์ การบริหารสาธารณกิจ การบริหารรัฐกิจ เป็นต้น แต่ถึงอย่างไรก็ตามเนื้อหาวิชาและหลักการต่าง ๆ จะเหมือนกันเพราะนำไปสู่กิจกรรมที่ก่อให้เกิดการพัฒนาของประเทศนั้น ๆ ซึ่งนิสิตนักศึกษาในระดับปริญญาโทและปริญญาเอกหรือนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต้องทำความเข้าใจและพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะที่ตรงกับความต้องการของรัฐประศาสนศาสตร์ ได้แก่ 1) ความรู้ความเข้าใจในความเป็นศาสตร์และศิลป์แห่งรัฐประศาสนศาสตร์ 2) การบูรณาการข้ามศาสตร์ที่นำไปสู่การบริหารภาครัฐได้ 3) ต่อยอดและเติมเต็มรัฐประศาสนศาสตร์ในโลกอนาคตให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น 4) มุ่งสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่สาธารณะชน และ5) ความรอบรู้ในกิจกรรมการบริหารองค์การ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานคลังให้โดดเด่น

คำสำคัญ: คุณลักษณะ, บัณฑิตศึกษา, รัฐประศาสนศรัยยุคใหม่.

ABSTRACT

Public Administration is a science that refers to the management both the goverment and private sectors there are both science and art within itself. It can be said that public administration is often present in every part of administrative activities. Every part of work in today's world will fail or succeed because the science of management. This has caused a lot of interest in the world and Thailand because it can lead various sciences to integrate until it can create an identity that is different from other sciences clearly. Thailand has been separated several branches of Public Administration that can be called interchangeably, such as the development administration, public and private administration, policy sciences, public administration, etc. However, the subjects and principles are the same because they lead to activities that contribute to the development of that country. Master's and doctoral students or graduate students must understand and develop themselves to have characteristics that match the needs of public administration, including 1) The knowledge and understanding of science and art in public administration, 2) Integration across sciences that can lead to public administration, 3) Extending and fulfilling the public administration in the future world to be more complete, 4) Aiming to create benefits for the public, and 5) The knowledge of organizational management activities, personnel management and outstanding financial administration.

Keywords: Characteristics, Graduate, Modern Public Administration

บทนำ

ความเป็นมาของรัฐประศาสนศาสตร์การศึกษาวิชาใด ๆ ก็ตาม การทราบถึงสภาพของวิชาเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่จะนำไปสู่ความเข้าใจในสาขาวิชาที่จะศึกษาอย่างลึกซึ้งต่อไป การศึกษาถึงสภาพของวิชาที่สำคัญเรื่องหนึ่งคือการศึกษาในความเป็นศาสตร์ (Science) ของสาขาวิชา ดังนั้นคำถามแรกๆ ที่มักจะเกิดขึ้นเสมอในการศึกษาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ก็คือคำถามที่ว่ารัฐประศาสนศาสตร์เป็นศาสตร์หรือไม่ ทั้งนี้เพราะความเป็นศาสตร์ของสาขาวิชาหมายถึง การ

เป็นที่ยอมรับในแวดวงวิชาการโดยถือว่าเป็นสิ่งที่มีการศึกษาอย่างเป็นระบบ มีการใช้วิธีการศึกษาในเชิงวิทยาศาสตร์ที่สามารถอ้างอิงพิสูจน์ได้ ด้วยเหตุนี้วิชาใดที่เป็นศาสตร์จึงได้รับการยอมรับและเชิดชู โดยเฉพาะในยุคของความเจริญรุ่งเรืองทางวิทยาการในศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ดังนั้น หากรัฐประกาศศาสนาเป็นศาสตร์ ก็หมายถึงการได้รับการยอมรับว่ามีคุณค่าและน่าสนใจ และเป็นการศึกษาที่ไม่มียศศิม มีค่านิยมที่เป็นกลาง ดังนั้นจึงมีนักรัฐประศาสนศาสตร์ส่วนหนึ่งจึงพยายามผลักดันให้รัฐประศาสนศาสตร์มีความเป็นศาสตร์ จนก่อให้เกิดคำถามว่ารัฐประศาสนศาสตร์เป็นศาสตร์จริงหรือไม่ ถ้าไม่เป็นศาสตร์แล้ว รัฐประศาสนศาสตร์เป็นอะไร รวมถึงคำถามที่ว่ารัฐประศาสนศาสตร์เป็นศาสตร์แล้วได้อะไร (วุฒิพงศ์ บุษราคัม, 2556 : 2) นอกจากนี้ในอนาคตาการบริหารและการจัดการภาครัฐจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและการคาดการณ์ที่เกิดขึ้นจะช่วยให้ผู้บริหารงานภาครัฐสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะที่ทันสมัยและคำนึงถึงประชาชน แนวโน้มที่สำคัญมี 11 ประการคือ เครือข่าย การบริหารกิจการบ้านเมือง การมีส่วนร่วมของพลเมืองการบริหารกิจการบ้านเมือง อิเล็กทรอนิกส์ ความโปร่งใส ความเป็นหุ้นส่วนระหว่างรัฐ-เอกชน พื้นที่เพิ่มค่าเชิงธุรกิจ การเปลี่ยนรูปร่างหน่วยงานภาครัฐการปฏิรูปการจัดการภาครัฐ ความเท่าเทียมกัน การจัดการคนและองค์การ ความสอดคล้องกับสังคม และความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม (ชินรัตน์ สมสืบ, 2563 : 21)

การสร้างคุณลักษณะของบัณฑิตศึกษารัฐประศาสนศรัยยุคใหม่จึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญต่อโลกในปัจจุบันที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างเหมาะสม ได้แก่ การกำหนดจุดหมาย สาระกิจกรรมแหล่งการเรียนรู้ สื่อการเรียน และการประเมินผลที่มุ่งพัฒนาคน และชีวิตให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เต็มความสามารถทางด้านรัฐประศาสนศรัย คิด แยกแยะ ต่อยอดและสร้างอัตลักษณ์ของตนเองซึ่งอาจจะแตกต่างไปด้วยพฤติกรรมของมนุษย์แต่ละคน เพราะความสนใจในใจของขอบข่ายรัฐประศาสนศรัยที่แตกต่างกันออกไป เช่น กลุ่มผู้เรียนทางทรัพยากรมนุษย์ กลุ่มการบริหารงบประมาณ และการคลัง กลุ่มทฤษฎีรัฐประศาสนศรัย กลุ่มทฤษฎีองค์การ และกลุ่มนโยบายสาธารณะ จะช่วยให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าทดลองฝึกปฏิบัติ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปตามความชื่นชอบของตนเองจนพบสาระสำคัญของอัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มสาขาวิชา ดังนั้น อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรหรืออาจารย์ประจำหลักสูตรย่อมมีบทบาทปลูกเร้าและเสริมแรงนิสิตนักศึกษาในทุกกิจกรรมให้ค้นพบคำตอบและแก้ปัญหาด้วยตนเอง รวมทั้งการร่วมทำงานเป็นกลุ่ม จัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรม ความมีวินัย รับผิดชอบในการทำงาน นิสิตนักศึกษามีโอกาสฝึกประเมินและปรับปรุงตนเอง วิธีดำเนินการคือให้เสรีภาพแก่ผู้เรียนในการบรรลุเป็นผู้มีปัญญาด้วยการเรียนรู้ ด้วยตนเองโดยผ่านประสบการณ์ตรงทาง

รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 9 เรื่อง “พุทธวิธี และวิถีครูบา กับการแก้ปัญหาวิกฤติโลก”

(The Buddhist and Kruba Methods to Solve the World Crisis) วันที่ 25 มีนาคม 2566

กลุ่มศาสตร์ของตนจึงต้องมีการพัฒนาและกระตุ้นสติปัญญาให้มีความสามารถในการใช้เหตุผล รู้จักคิด วิเคราะห์ และใช้ศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่ สามารถปรับตัวให้ประสานกับสภาพแวดล้อม ทั้งที่เป็นมนุษย์ ธรรมชาติ และความเจริญทางเทคโนโลยี (คณะกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้, 2543 : มปน.)

ดังนั้น คุณลักษณะของบัณฑิตศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ยุคใหม่อาจจะต้องตั้งโจทย์สำหรับการผลิตบัณฑิตให้มีผลลัพธ์ที่น่าพึงพอใจและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะมากยิ่งขึ้นที่ช่วยให้รัฐประศาสนศาสตร์มีความโดดเด่นโดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาเอกในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ผ่านการทำงานเชิงสถาบัน องค์กร หน่วยงานและความเป็นบัณฑิตโดยใช้ความรู้ทางรัฐประศาสนศาสตร์ต่อยอด ต่อเติมและสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ออกมาใช้สังคมและอธิบายแนวทางและแนวโน้มทิศทางการบริหารจัดการองค์กรที่ดีในอนาคตได้ด้วย 1) ความรู้ความเข้าใจในความเป็นศาสตร์และศิลป์แห่งรัฐประศาสนศาสตร์ 2) การบูรณาการข้ามศาสตร์ที่นำไปสู่การบริหารภาครัฐได้ 3) ต่อยอดและเติมเต็มรัฐประศาสนศาสตร์ในโลกอนาคตให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น 4) มุ่งสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่สาธารณชน และ 5) ความรอบรู้ในกิจกรรมการบริหารองค์กร การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานคลังให้โดดเด่น ทั้ง 5 ประการที่กล่าวมาจะสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือสร้างประสบการณ์ให้ตรงกับสิ่งที่คาดหวังได้อย่างอาจจะโจทย์ที่ยิ่งใหญ่สำหรับนักรัฐประศาสนศาสตร์ในยุคปัจจุบัน

แนวคิดทางรัฐประศาสนศาสตร์

รัฐประศาสนศาสตร์มีลักษณะที่เป็นสังคมศาสตร์ประยุกต์ มีองค์ความรู้ที่เชื่อมโยงกับสาขาวิชาอื่น ๆ เช่น รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ สังคมศาสตร์จิตวิทยา มนุษยศาสตร์ จึงทำให้สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์มีลักษณะที่เป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ทำให้นักบริหารงานภาครัฐและฝ่ายปฏิบัติต้องมีความรู้ที่รอบด้านในการพัฒนาองค์กร ระบบราชการ การบริการสาธารณะให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเป็นที่ยอมรับของประชาชนในสถานการณ์สภาพแวดล้อมปัจจุบัน (นันทิชา หาสุนทร, 2564 : 17) ทางด้านพิทยา บวรวัฒนา (2527 : 10) เห็นว่า รัฐประศาสนศาสตร์ครอบคลุมวิชานโยบายสาธารณะ เศรษฐศาสตร์ การเมือง ศาสตร์การจัดการ และความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงาน ส่วนอาจารย์กมล อุดุลพันธ์ (2538 : 5) เห็นว่าศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มีดังต่อไปนี้

รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 9 เรื่อง “พุทธวิธี และวิถีครูบา กับการแก้ปัญหาวิกฤติโลก”
(The Buddhist and Kruba Methods to Solve the World Crisis) วันที่ 25 มีนาคม 2566

1) สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิชารัฐศาสตร์และวิชารัฐประศาสนศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะวิชารัฐประศาสนศาสตร์มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาถึงการส่งเสริมให้มีการบริหารงานเป็นไปตามนโยบายของรัฐที่กำหนดไว้

2) สาขาวิชานิติศาสตร์ ในการบริหารงานบ้านเมืองมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีกฎหมายรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายมาปกครองประเทศ

3) สาขาวิชาบริหารธุรกิจ ดังที่กล่าวแล้ววิชารัฐประศาสนศาสตร์กับวิชาบริหารธุรกิจมีความคล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำศาสตร์ทางสาขาวิชาบริหารธุรกิจมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานภาครัฐศาสตร์ในการทางบริหารธุรกิจได้อธิบายถึงความเป็นจริงในการบริหารงานได้อย่างชัดเจนและถูกต้อง

4) สาขาวิชาจิตวิทยาสังคม การบริหารงานภายในองค์กรไม่สามารถหลีกเลี่ยงการบริหารมนุษย์ได้ทฤษฎีจิตวิทยาสังคมซึ่งมีส่วนสำคัญในการให้ความรู้ความเข้าใจของนักรัฐประศาสนศาสตร์ในเรื่องของการทำความเข้าใจต่อผู้ปฏิบัติงานซึ่งอยู่ในฐานะผู้ร่วมองค์การเดียวกัน วิชาจิตวิทยาสังคมจะช่วยให้ทราบถึงแนวทางการศึกษาเรื่องคนของแต่ละคน

5) สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างวิชาเศรษฐศาสตร์และวิชารัฐประศาสนศาสตร์มีส่วนเกี่ยวข้องในส่วนของการวางแผนพัฒนาประเทศ โดยที่นักรัฐประศาสนศาสตร์จะต้องมีความรู้ทางด้านสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เป็นอย่างมากเพราะเป็นสาขาวิชาที่ทำให้เกิดการวางแผนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบเศรษฐกิจขั้นพื้นฐานของประเทศ

6) สาขาวิชาตรรกวิทยา สาขาวิชาตรรกวิทยาเป็นวิชาที่ว่าด้วยการศึกษาเพื่อหาเหตุและผลตามความจริงที่ปรากฏขึ้น การบริหารนั้นจำเป็นต้องมีการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ

7) สาขาวิชาสังคมวิทยา สาขาวิชาสังคมวิทยามีประโยชน์ต่อนักรัฐประศาสนศาสตร์ก็คือเป็นการศึกษาถึงสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการบริหารภาครัฐ โดยเฉพาะการทำความเข้าใจและทำการศึกษาเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ

เพราะฉะนั้น ความเป็นบัณฑิตทางรัฐประศาสนศาสตร์อาจต้องมีความรู้เพิ่มเติมในหลาย ๆ ศาสตร์ที่เกี่ยวข้องอย่างมากเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์และการประยุกต์ในการทำงานเชิงการบริหารจัดการทั้งภาครัฐและเอกชนให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุดอีกทั้งยังสามารถบูรณาการศาสตร์ได้อย่างลงตัว ซึ่งมีมุมมองของรัฐประศาสนศาสตร์ (วุฒิพงศ์ บุษราคัม, 2559 : 16-17) ได้แก่

1) กลุ่มวิชาวิทยาการจัดการ โดยถือเป็นวิชาที่นำความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาประยุกต์เพื่อใช้

วิเคราะห์และควบคุมการทำงานให้เป็นระบบและมีประสิทธิภาพโดยเน้นเทคนิคต่าง ๆ

2) กลุ่มวิชาพฤติกรรมองค์การ เป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีองค์การ และมนุษย์พฤติกรรม โดยพิจารณาตัวแปร 4 ตัว ดังนี้ 1.บุคคล 2.ระบบสังคมขององค์การ 3.องค์การอุปถัมภ์ และ 4. สภาพแวดล้อม

3) กลุ่มวิชาการบริหารรัฐกิจเปรียบเทียบ และการบริหารการพัฒนา การบริหารรัฐกิจเปรียบเทียบคือ การศึกษาการบริหารภาครัฐบนพื้นฐานของการเปรียบเทียบ ไม่ว่าจะเป็นด้านพฤติกรรมหรือกิจกรรมของรัฐในแง่ต่าง ๆ รวมถึงวัฒนธรรมหรือปรากฏการณ์ทางการบริหาร

4) กลุ่มวิชาวิเคราะห์นโยบายสาธารณะโดยมีขอบข่ายในองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน คือ การกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ การประเมินผลนโยบาย และการวิเคราะห์ผลสะท้อนกลับของนโยบาย

5) กลุ่มวิชาทางเลือกสาธารณะ ในความหมายอย่างกว้าง เป็นการนำหลักเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการศึกษาการวินิจฉัยสั่งการในภาครัฐ ในความหมายอย่างแคบ คือ วิชาที่มุ่งเอาความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของตลาดอธิบายถึงพฤติกรรมการตัดสินใจที่เกิดขึ้นในส่วนของภาครัฐ ตลอดจนมุ่งที่จะนำกลไกตลาดมาปรับปรุง เพื่อให้การตัดสินใจภาครัฐเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้มุมมองรัฐประศาสนศาสตร์ในอนาคตความเป็นบัณฑิตอาจต้องปรับตัวไปสู่มุมมองใหม่ที่เรียกว่า กระบวนทัศน์ทางรัฐประศาสนศาสตร์ที่เกิดขึ้นในแต่ช่วงเวลานั้นอันเป็นความพยายามออกแบบตัวแบบที่เหมาะสมกับสถานการณ์ในห้วงเวลานั้น ๆ ข้อจำกัดใหม่ย่อมเกิดขึ้นมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นท้าทายจะต้องเผชิญ ได้แก่ ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์การเคลื่อนตัวทางสังคมก้าวต่อไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง การขยายตัวทางสังคมส่งผลให้พลเมืองมีความต้องการ ความจำเป็นที่สลับซับซ้อนมากขึ้น แรงบีบคั้นจากภาวะการแข่งขันที่สูงขึ้นอย่างเหมาะสมในสถานการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนไป (สัญญา เคนาภูมิ, 2562 : 39) จึงควรประกอบด้วย

1) ฐานคติของกระบวนทัศน์คือการคืนอำนาจทางการเมืองให้กับชุมชนทางการเมืองระดับล่าง

2) รูปแบบธรรมชาติของรัฐเป็นรัฐแบบสังคมอุดมปัญญาประชาธิปไตย

3) จุดสนใจอยู่ที่การจัดการตนเองและองค์การเครือข่ายการจัดบริการสาธารณะตามความต้องการจำเป็นเชิงพื้นที่

4) ให้ความสำคัญกับฉันทามติ

5) กลไกของการแบ่งสัณป็นส่วนทรัพยากรโดยภาคประชาชนผลักดันความต้องการจำเป็นต่อ
รัฐบาลท้องถิ่น

6) การให้บริการด้วยระบบเปิดผสมผสานการใช้เทคโนโลยีดำเนินการแทน

7) คุณค่าที่เน้นคือความเป็นหุ้นส่วนทางการจัดบริการสาธารณะ

จะเห็นได้ว่า การศึกษารัฐประศาสนศรัยยุคใหม่ที่มีทั้งรากเหง้าของความเป็นรัฐประศาสนศาสตร์ เช่น กลุ่มวิชาวิทยาการจัการ วิชาพฤติกรรมองค์การวิชา การบริหารรัฐกิจเปรียบเทียบและการบริหารการพัฒนา กลุ่มวิชาวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ และวิชาทางเลือกสาธารณะ ที่ดูเสมือนว่ากำหนดขอบข่ายไว้เฉพาะหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่มมองสมัยใหม่ยังครอบคลุมไปยังภาคประชาชนที่จำเป็นต้องเข้ามาเกื้อหนุนกิจกรรมการบริหารจัดการองค์กรได้อย่างอิสระเพื่อความเข้มข้นและเข้มแข็งในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของระบบการบริหารจัดการองค์กรแบบสมัยใหม่

คุณลักษณะของบัณฑิตศึกษารัฐประศาสนศรัยยุคใหม่

การศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์อาจจะมีหลากหลายชื่อที่นิยมเรียกแทนกันได้ทำให้บางครั้งการออกแบบหลักสูตรของมหาวิทยาลัยที่เปิดการเรียนการสอนในสายการบริหารทั้งภาครัฐและเอกชนมีเป้าหมายที่แตกต่างกันออกไป แต่ถึงอย่างไรก็ตามรัฐประศาสนศาสตร์ก็ยังเป็นรัฐประศาสนศาสตร์อยู่อย่างนั้น เพราะสามารถนำไปใช้ในการบริหารงานได้ทั้งภาครัฐและเอกชนเพียงเทคนิคและวิธีการอาจแตกต่างกัน เช่น การบริหารงานภาครัฐอาจจะมีข้อระเบียบปฏิบัติ หลักกฎหมายและเจตนารมณ์อื่น ๆ ในขณะที่การบริหารภาคเอกชนอาจมีความยืดหยุ่นมากกว่าโดยที่ไม่จำเป็นต้องสนใจระเบียบมากนัก ดังนั้น การผลิตบัณฑิตในสายรัฐประศาสนศาสตร์ยังจำเป็นต้องใช้แนวคิดและทฤษฎีที่ไม่แตกต่างกันหรืออาจจะแตกต่างกันเล็กน้อยแต่ส่วนมากจะเหมือนกันเพราะแหล่งกำเนิดของรัฐประศาสนศาสตร์มาจากหลากหลายศาสตร์ที่ผนวกเข้าด้วยกันจึงเป็นศาสตร์ที่สามารถพลิกแพลงและบูรณาการกับศาสตร์ต่าง ๆ ได้อย่างลงตัว ซึ่งผู้ที่ศึกษาหรือผู้ที่อยู่ในองค์กรย่อมต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์อยู่ตัวเอง ส่วนผู้ที่สนใจและหลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ต้องเตรียมตัว เตรียมใจและเตรียมคุณลักษณะของบัณฑิตศึกษารัฐประศาสนศรัยยุคใหม่ ดังนี้

1) ความรู้ความเข้าใจในความเป็นศาสตร์และศิลป์แห่งรัฐประศาสนศาสตร์ การกำหนดว่า “การบริหาร” มีลักษณะเป็นศาสตร์ (Science) แต่ถ้าเป็นการบริหารงานที่ต้องอาศัยความรู้

ความสามารถ และประสบการณ์ แล้ว การบริหารก็จะมีลักษณะเป็น ศิลป์ (Arts) เมื่อการบริหารมีลักษณะที่อาจพิจารณาได้เป็น 2 นัย ดังกล่าวแล้วเช่นนี้ การให้นิยามหรือความหมายของการบริหาร จึงมักมีลักษณะแตกต่างกันไปในแต่ละทัศนะและแต่ละแนวศึกษา หรืออาจกล่าวได้ว่าไม่ว่าจะกระทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่เป็นไปตามนโยบายและแผน ย่อม ถือว่าอยู่ในขอบเขตของการบริหาร การพัฒนาทั้งสิ้น โดยมีขอบเขตทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการบริหาร ฉะนั้น การบริหารการพัฒนา จึงย่อหมายถึง การบริหารของงานพัฒนา หรือ การนำเอาโครงการพัฒนาด้านต่าง ๆ ไปดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จรวมทั้งการพัฒนาการบริหาร หรือการทำให้การบริหารมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น (วุฒิพงศ์ บุษราคัม, 2559 : 140) ซึ่งนักวิชาการสายรัฐประศาสนศาสตร์ต่างให้การยอมรับในแง่ศาสตร์และศิลป์เป็นอย่างดีเพราะมุ่งไปสู่ความสำเร็จในทุกระดับของการบริหารงานในองค์กรโดยไม่ได้คำนึงถึงวิธีการหรือแนวทางที่ตายตัวมากนักที่มีความแตกต่างไปจากศาสตร์อื่น ๆ อย่างชัดเจน ทั้งนี้ การศึกษารัฐประศาสนศาสตร์จึงมีความสำคัญที่เหมาะสมสำหรับนักบริหารองค์กร นักบริหารงาน นักบริหารทรัพยากร นักบริหารนโยบายและนักบริหารงบประมาณ อันเป็นองค์ความรู้หลักของรัฐประศาสนศาสตร์ทั้งอดีต ปัจจุบันและอนาคต

2) การบูรณาการข้ามศาสตร์ที่นำไปสู่การบริหารภาครัฐได้ เพราะการออกแบบหลักสูตรในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรใด ๆ ก็ตามโดยพื้นฐานทั่วไปย่อมมีวิชาแกน วิชากลุ่มบังคับ วิชาทางเลือก และเลือกเสรี ทำให้บางหลักสูตรก็สามารถจัดการเรียนการสอนได้ตามที่หลักสูตรกำหนดจึงเป็นอุปสรรคอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงที่หลักสูตรในมหาวิทยาลัยไม่ตอบโจทย์มากนัก ดังนั้น การบูรณาการศาสตร์หลาย ๆ วิชาเข้าด้วยกันจึงเป็นสิ่งที่ควรกระทำเป็นอย่างยิ่งที่สามารถออกแบบทักษะของผู้เรียนได้อย่างมีชีวิตและตอบสนองต่อความต้องการของคนรุ่นใหม่ ดังนั้น การบูรณาการข้ามศาสตร์จึงมีหัวใจอยู่ที่ ความเป็นเลิศหัวใจอยู่ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดโดยมีมุมมองจากผู้เรียน มุมมองจากผู้สอนการศึกษาความเป็นไปได้ในการสร้างหลักสูตรด้วยการวิจัยหาหลักสูตรใหม่ ๆ การพัฒนาหลักสูตรทำโดยคณะกรรมการที่มีความเชี่ยวชาญเหมาะสมกับหลักสูตรที่จะสร้างด้วยเหตุจึงเรียกว่า ผู้จ้างงานได้ คน บัณฑิตสร้างสรรค์งาน (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา, 2564 : 37) กล่าวได้ว่าการบูรณาการข้ามศาสตร์ที่เอกลักษณ์ของรัฐประศาสนศาสตร์น่าจะมีการผลักดันกับหลาย ๆ มากขึ้น เช่น วิทยาศาสตร์การบริหาร การบริหารเทคโนโลยีสมัยใหม่ จิตวิทยาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ชีวการบริหารสิ่งแวดล้อม การจัดระเบียบการบริหารงบประมาณ การบริหารการคลังดิจิทัล การบริหารทรัพยากรมนุษย์สายพันธุ์ใหม่ เป็นต้น แต่ทั้งนี้ การบูรณาการข้ามศาสตร์อาจจะเป็นเลือกที่ดีและเป็น

โอกาสสำหรับนิสิตนักศึกษาในสายรัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งศาสตร์นี้ก่อนกำเนิดถือได้ว่ามาจากหลาย ๆ ศาสตร์อยู่แล้วทำให้การบูรณาการศาสนศาสตร์จึงทำได้ง่าย ๆ และโลกอนาคตน่าจะเป็นศาสตร์หลักของกลุ่มสาขาวิชาที่น่าเป็นต้องนำไปใช้ในการบริหารราชการแผ่นดิน

3) การต่อยอดและเติมเต็มรัฐประศาสนศาสตร์ในโลกอนาคตให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น นักวิชาการหลายท่านได้พยายามนำเสนอมุมมองแนวโน้มรัฐประศาสนศาสตร์ไว้ถึง 11 ประการ ได้แก่ เครือข่าย การบริหารกิจการบ้านเมือง การมีส่วนร่วมของพลเมืองการบริหารกิจการบ้านเมือง อิเล็กทรอนิกส์ ความโปร่งใส ความเป็นหุ้นส่วนระหว่างรัฐ-เอกชน: พื้นที่เพิ่มค่าเชิงธุรกิจ การเปลี่ยนรูปร่างหน่วยงานภาครัฐการปฏิรูปการจัดการภาครัฐ ความเท่าเทียมกัน การจัดการคนและองค์การ ความสอดคล้องกับสังคม และความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม (ชินรัตน์ สมสืบ, 2563 : 21) นอกจากนี้ รัฐประศาสนศาสตร์ยังมีผลต่อการศึกษาการบริหารงานของภาครัฐ ที่ขยายขอบเขตสอดคล้องกับประเด็นร่วมสมัย ซึ่งในอนาคตการศึกษาการบริหารงานภาครัฐจะปรับเปลี่ยนไปตามกระแสการพัฒนามากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงของบริบทการพัฒนาที่เข้าสู่ยุคอุตสาหกรรมดิจิทัล ทั้งด้านการศึกษาเทคโนโลยีดิจิทัลและการสร้างนวัตกรรมที่ใช้ในการบริหารงานภาครัฐ (ธณินทร เสนานิมิตร, 2564 : 70) ดังนั้น สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนมากขึ้นในยุคหลังวิกฤติสถานการณ์โรคระบาดที่หน่วยงานภาครัฐหันไปสู่กิจกรรมบนโลกออนไลน์ที่มีระบบดิจิทัลเข้ามามีบทบาทที่สำคัญของนักบริหารกิจการบ้านเมืองเพื่ออำนวยความสะดวกและความรวดเร็วมากขึ้น แต่กระนั้น อุปสรรคและปัญหาใหม่ ๆ ก็ขึ้นเกิดอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ เช่น แก่งคอคอลเซ็นเตอร์ การพนันออนไลน์ การทำธุรกรรมออนไลน์ และปัญหาอื่น ๆ อีกมากมายที่ร่อนักบริหารรุ่นใหม่เข้าช่วยในการแก้ไข้ปัญหาและปรับโครงสร้างการบริหารไปในรูปแบบใหม่ที่ลดผลกระทบต่อประชาชนให้มากที่สุด

4) การมุ่งสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่สาธารณะชน โดยเฉพาะการมีสังคมประชาธิปไตยที่ดี (Good Democratic Society) ผ่านพัฒนาการทางความคิดของรัฐประศาสนศาสตร์สะท้อนให้เห็นร่องรอยไม่นานมานี้โดยแบ่งเป็น 3 กรอบเวลาด้วยกัน คือ ช่วงแรกเน้นการบริหารงานตามแนวรัฐประศาสนศาสตร์เก่าที่ ช่วงสองเป็นเรื่องของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักการบริหารงานตามแนวทางการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) และช่วงปัจจุบันเสริมเรื่องการบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service) เป็นการผลักดันให้พลเมืองดูแลจัดการตนเองหรือชุมชนเองได้มากยิ่งขึ้นทั้งในส่วนของสมาคม ชุมชนท้องถิ่น องค์กรอาสาสมัคร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทั้งยังมีในส่วนภาครัฐบาล ทั้งนี้ภาครัฐควรเน้นย้ำความสำคัญในงาน

ต่าง ๆ ที่กำลังดำเนินการอยู่ให้สร้างรัฐประศาสนศาสตร์พลเมืองหรือความเป็นสาธารณะให้มากและถูกต้องมากขึ้น (วลัยพร รัตนเศรษฐ์, 2557 : 5-6) เพราะฉะนั้น ความเป็นสาธารณะหรือระบบงานกลางที่มีผลต่อประชาชนเป็นที่ตั้งเพื่อยังประโยชน์สุขให้เกิดขึ้นแก่บุคคลทั่วไป โดยที่ไม่เน้นองค์กรและส่วนบุคคลใด ๆ หรือที่เรียกว่า งานจิตสาธารณะของบัณฑิตสายรัฐประศาสนศาสตร์ที่มุ่งตรงต่อความเป็นเอกลักษณ์อันยิ่งใหญ่ของสังคมและประเทศชาติ

5) ความรอบรู้ในกิจกรรมการบริหารองค์การ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานคลังให้โดดเด่น เพราะความรู้รัฐประศาสนศาสตร์ก็คือรัฐประศาสนศาสตร์ที่ต้องอาศัยศาสตร์ในสังกัดของตนเองเพื่อเข้าสู่โหมดแห่งอัตลักษณ์อย่างแท้จริงแม้ว่าจะมีการบูรณาการข้ามศาสตร์อย่างไรก็ตามแต่ความโดดเด่นของศาสตร์ทั้งสามข้างต้นจะปฏิเสธความเป็นตัวตนมิได้ จึงต้องให้ความสำคัญต่อองค์ความรู้เหล่านี้ให้ชัดเจนจนสามารถสร้างบัณฑิตรุ่นใหม่ ๆ ที่ตอบโจทย์ต่อสังคมใหม่ที่เรียกว่า สังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงที่บัณฑิตรุ่นใหม่มีความเท่าทันที่แตกต่างไปจากอดีตที่ระดับการเปลี่ยนแปลงช้า ๆ ทำให้องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับองค์กร บุคคลและการคลังยังล้าหลังไปด้วยกฎหมายและระเบียบที่เข้มงวดมากเกินไป เพราะฉะนั้น ความรู้ในการบริหารองค์การ เช่น ความหมาย และลักษณะขององค์การ พัฒนาการของทฤษฎีและแนวความคิดทางการจัดการในแต่ละยุคสมัย การจัดโครงสร้างองค์การ หน่วยงาน วัฒนธรรมองค์การ สภาพแวดล้อมขององค์การ กลยุทธ์ขององค์การ ตลอดจนการปรับกลยุทธ์และนำมาใช้ในสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อให้การดำเนินงานขององค์การ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น (เขมณัฐ ภูกองไชย, 2556 : 5) ความรู้การบริหารงานบุคคล เช่น การให้ได้มาซึ่งบุคคลที่เก่งและดี การบำรุงรักษา การพัฒนา และการให้พ้นจากงาน (อัจฉรา สังข์สุวรรณ, มปป. : 3) ส่วนการบริหารงานคลัง ซึ่งมี 4 เรื่องที่สำคัญ ได้แก่ การงบประมาณ การเงิน การพัสดุ การบัญชี นอกจากนี้ยังมีเรื่องรายรับ รายจ่าย และหนี้สาธารณะ เป็นต้น (กรมสรรพสามิต, ออนไลน์) ดังนั้น การเป็นบัณฑิตทางรัฐประศาสนศาสตร์อาจจำต้องมีความเก่งในศาสตร์ของตนเองอย่างละเอียดให้มากที่สุดเพราะองค์ความรู้ทั้งสามเรื่องเป็นจุดเริ่มต้นที่สามารถเข้าไปสู่ความเคลื่อนไหวทางการบริหารที่เป็นเครื่องมือที่สำคัญต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการองค์การอย่างมาก

บทสรุป

คุณลักษณะของบัณฑิตศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ยุคใหม่อาจจะต้องสนใจในหลากหลายศาสตร์ที่สามารถนำมาประยุกต์ต่อองค์ความรู้อื่น ๆ เข้ามาเพื่อการบริหารจัดการองค์การที่มีความเปลี่ยนแปลงไป

รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 9 เรื่อง “พุทธวิธี และวิถีครูบา กับการแก้ปัญหาวิกฤติโลก”

(The Buddhist and Kruba Methods to Solve the World Crisis) วันที่ 25 มีนาคม 2566

ตามบริบทสังคม ทำให้การ ออกแบบหลักสูตรทางรัฐประศาสนศาสตร์จะเน้นการบูรณาการด้วยศาสตร์ต่าง ๆ จำนวนหนึ่งเพื่อที่จะสร้างคุณลักษณะความเป็นบัณฑิตให้มีความโดดเด่นให้มากที่สุดแต่ถึงอย่างไรก็ตาม ปัจจุบันนักบริหารที่มีอยู่บ้านเมืองมักมีใช้ผู้ที่รัฐประศาสนศาสตร์ต้องการมากนักที่ไม่สามารถใช้ศาสตร์และศิลป์เพื่อความสำเร็จขององค์กรภาครัฐ จึงเป็นเรื่องปกติว่าทำให้นักบริหารบ้านเมืองจึงเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าคำว่า สาธารณะหรือการบริหารกิจการสาธารณะประโยชน์ของประชาชน เพราะฉะนั้น คุณลักษณะของบัณฑิตศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ยุคใหม่จะต้องมอบคุณลักษณะเฉพาะ ได้แก่ 1) ความรู้ความเข้าใจในความเป็นศาสตร์และศิลป์แห่งรัฐประศาสนศาสตร์ 2) การบูรณาการข้ามศาสตร์ที่นำไปสู่การบริหารภาครัฐได้ 3) ต่อยอดและเติมเต็มรัฐประศาสนศาสตร์ในโลกอนาคตให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น 4) มุ่งสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่สาธารณะชน และ5) ความรอบรู้ในกิจกรรมการบริหารองค์การ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานคลังให้โดดเด่น ทั้ง 5 คุณลักษณะดังกล่าวจะช่วยให้การบริหารกิจการบ้านเมืองเป็นไปด้วยความสงบเรียนหากผู้บริหารบ้านเมืองมีองค์ความรู้และคุณลักษณะดังกล่าวตามที่สังคมคาดหวัง ดังนั้นรัฐประศาสนศาสตร์แม้ว่าจะเกิดมาจากหลากหลายศาสตร์แต่ด้วยเป็นศาสตร์ถึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมมาก่อนผลประโยชน์จะทำให้ทุกนโยบายและทุกยุทธศาสตร์ที่มีอยู่ในปัจจุบันจะสำเร็จได้โดยไม่ยากเย็นนักเพราะความสำเร็จทุกภารกิจต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการทั้งสิ้น

References

- กมล อดุลพันธ์. (2538). *การบริหารรัฐกิจเบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- กรมสรรพสามิต. *การบริหารการเงินการคลัง*. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <https://www.excise.go.th/cs/groups/public/documents/document/mjaw/mti3/~edisp/webportal16200127272.pdf> [วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2566].
- เชมณัฐ ภูกองไชย. (2556). *เอกสารประกอบการสอนรายวิชาการและการจัดการเชิงกลยุทธ์*. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ชินรัตน์ สมสืบ. (2563). อนาคตของรัฐประศาสนศาสตร์: มุมมองของนักวิชาการตะวันตก. *วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง*. 9 (2) : 21-40.

รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 9 เรื่อง “พุทธวิธี และวิถีครูบา กับการแก้ปัญหาวิกฤติโลก”

(The Buddhist and Kruba Methods to Solve the World Crisis) วันที่ 25 มีนาคม 2566

ธณินทร์ เสนานิมิตร. (2564). รัฐประศาสนศาสตร์ : พัฒนาการและแนวโน้มทางการศึกษาการบริหารงานภาครัฐในอนาคต. วารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม. 1 (1), 70-82.

นัทธินา หาสุทร. (2564). เอกสารประกอบการสอน วิชา สัมมนาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน. วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

พิทยา บวรวัฒนา. (2527). รัฐประศาสนศาสตร์ : ทฤษฎีและแนวทาง การศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๕, กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วลัยพร รัตนเศรษฐ. (2557). รัฐประศาสนศาสตร์พลเมือง. นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า.

วุฒิพงศ์ บุษราคัม. (2559). เอกสารประกอบการสอนรายวิชา ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐประศาสนศาสตร์. ศูนย์การศึกษาบึงกาฬ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒผล. (2564). การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการข้ามศาสตร์ที่เน้นผลลัพธ์การเรียนรู้. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สัญญา เคนาภูมิ. (2562). กระบวนทัศน์แห่งอนาคตของรัฐประศาสนศาสตร์. วารสารนวัตกรรมการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน. 7 (2): 39-65.

อัจฉรา สังข์สุวรรณ. (มปป.). การบริหารงานบุคคล. ภาควิชาวิทยาศาสตร์ประยุกต์และสังคม วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.